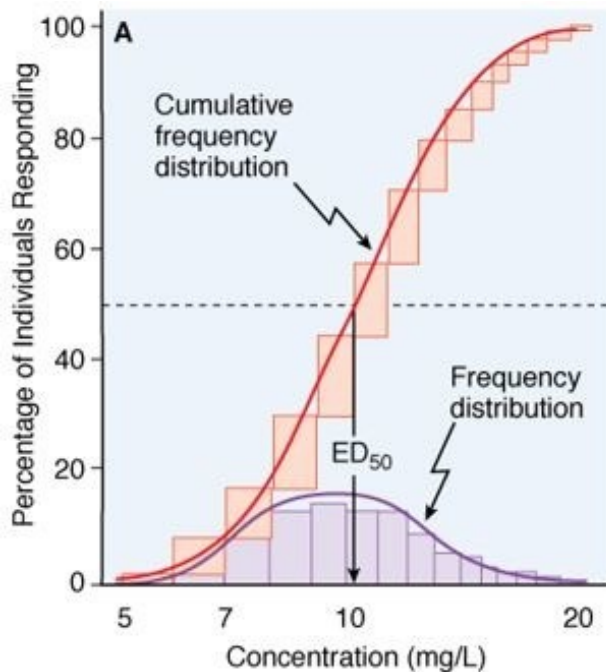

**Experimentální a aplikovaná
toxikologie a ekotoxikologie–
hodnocení křivek
dávka-odpověď**

Jiří Novák

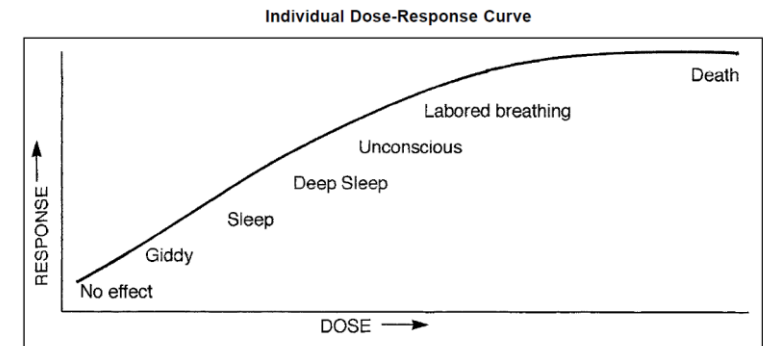
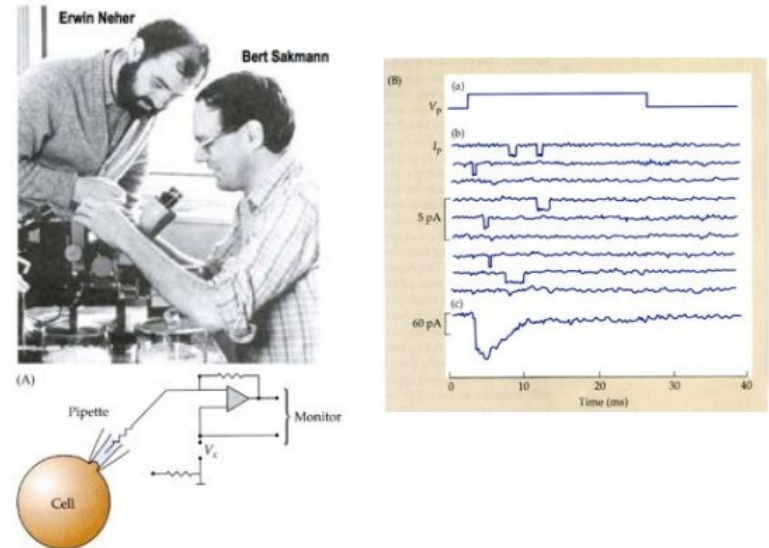
Závislost dávka-odpověď

- Na řadě úrovní
  - Molekulární úroveň (receptory, kanály,...)
  - Organismální (odpověď ano/ne, kontinuální škála)
  - Populační

Source: Brunton LL, Chabner BA, Knollmann BC: *Goodman & Gilman's The Pharmacological Basis of Therapeutics, 12th Edition*: www.accessmedicine.com
Copyright © The McGraw-Hill Companies, Inc. All rights reserved.

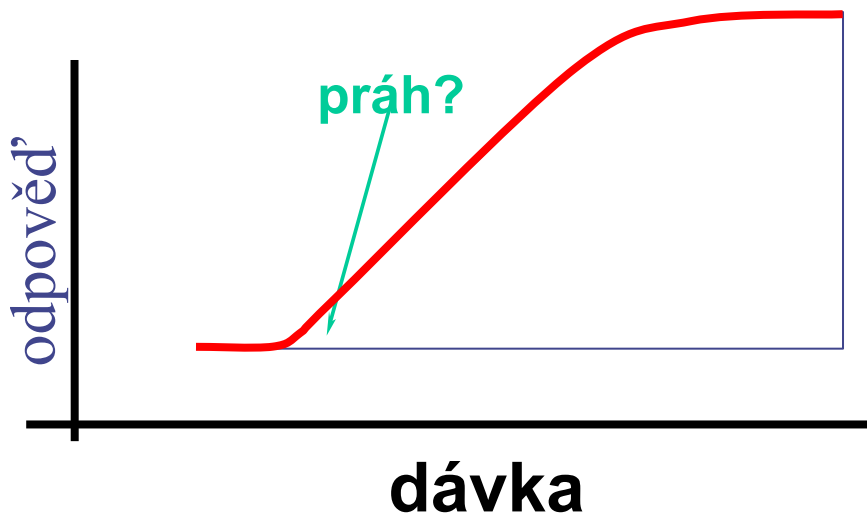
Invention of the Patch-clamp (1976) allowed single channel recordings

From: Marczewski, A.E., and Kamrin, M. *Toxicology for the citizen* (Figure 6). Institute for Environmental Toxicology, Michigan State University, reprinted with permission.

Křivky dávka-odpověď

- Dávka vyjádřena např. mg/kg živé váhy, nebo mg/l
- Řada důležitých údajů:
  - Prahová hodnota toxicity/dávka bez toxických účinků
  - Dávka vyvolávající plný efekt (např. 100% toxicitu)

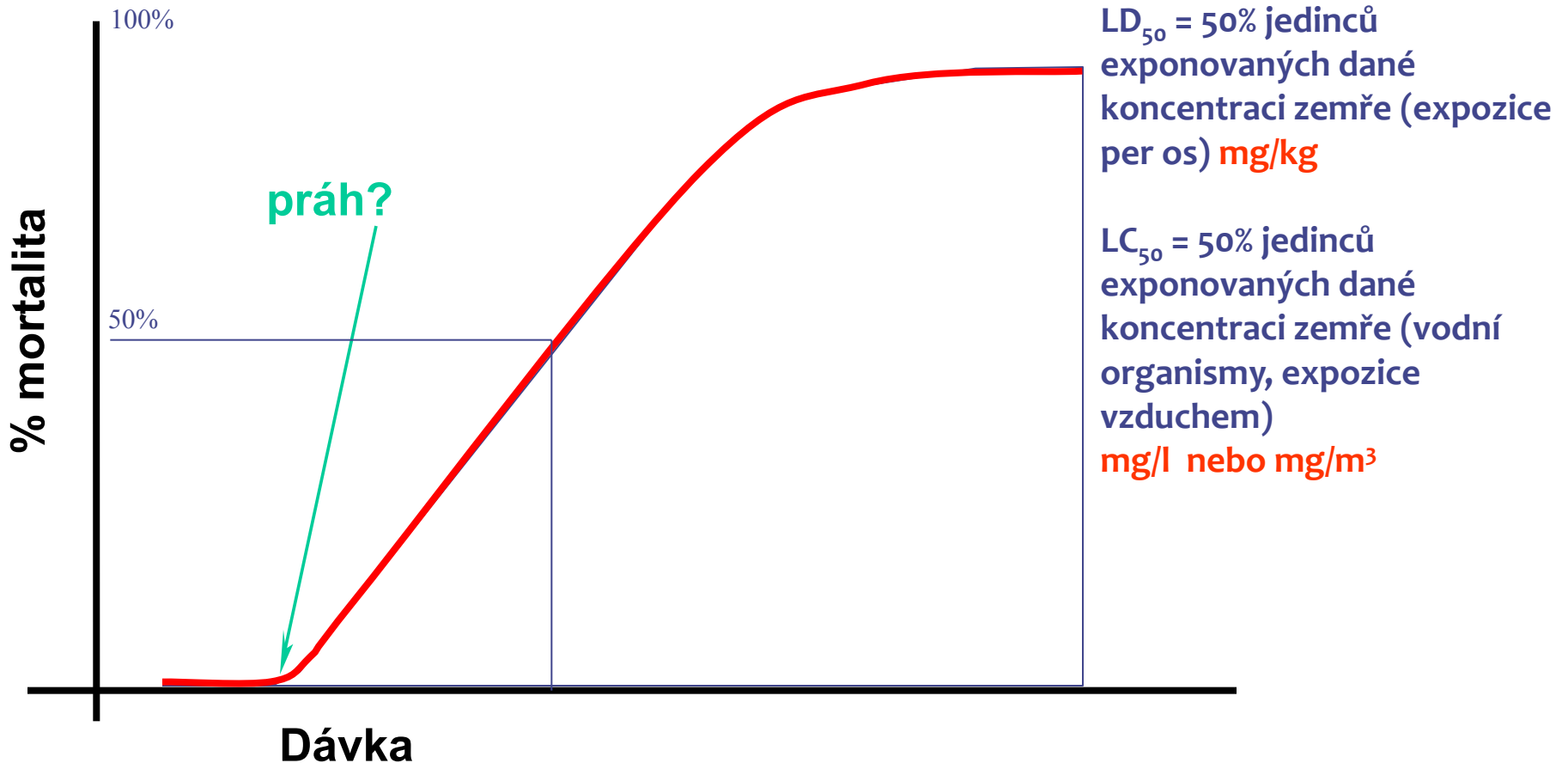

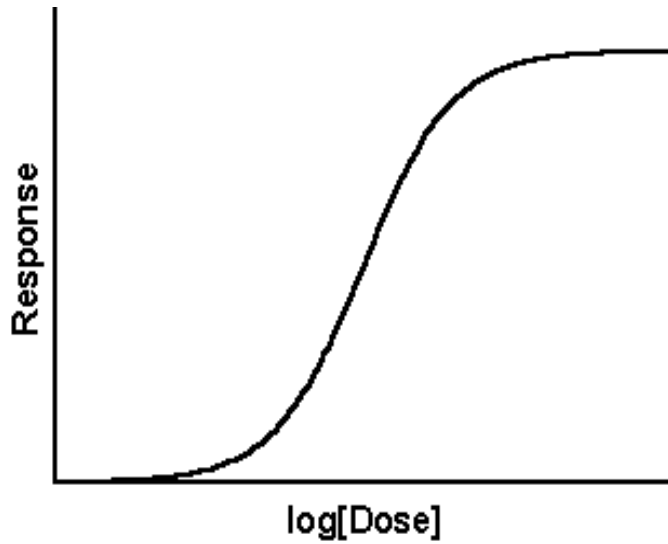
- Je možné se otrávit vodou?
- 10 g kofeinu vyvolává křeče a zvracení (1 šálek kafe ~ 150 mg kofeinu)
- NaCl ~ 250g smrtelná dávka

Křivky dávka-odpověď

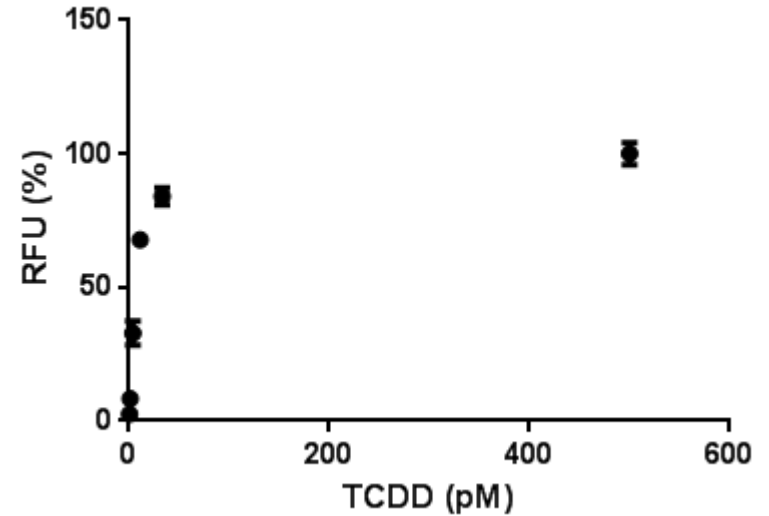
- Způsob redukce křivky na jediné číslo:
  - LD_{50} (střední letální dávka) dávka, která zabije 50 % populace v testu
  - LC_{50} (střední letální koncentrace) koncentrace, která zabije 50 % populace v testu
  - ED_{50} (střední efektivní dávka) dávka, která vyvolá 50% účinek u pokusného modelu
  - EC_{50} (střední efektivní koncentrace) koncentrace, která vyvolá 50% účinek u pokusného modelu

Křivky dávka-odpověď

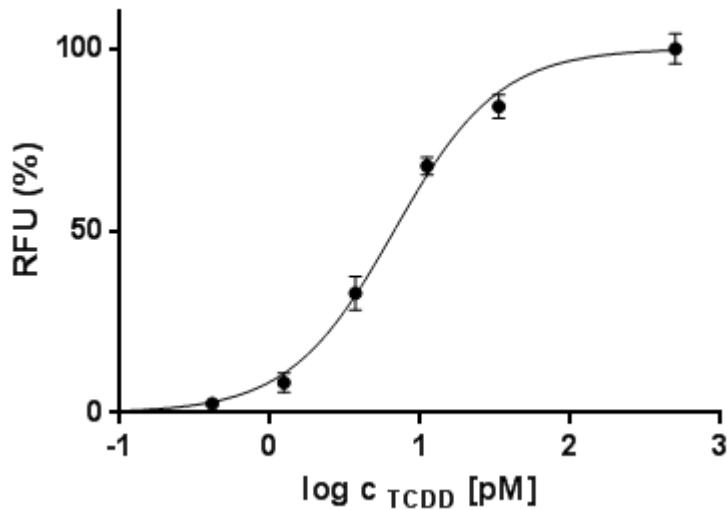

ideální křivka

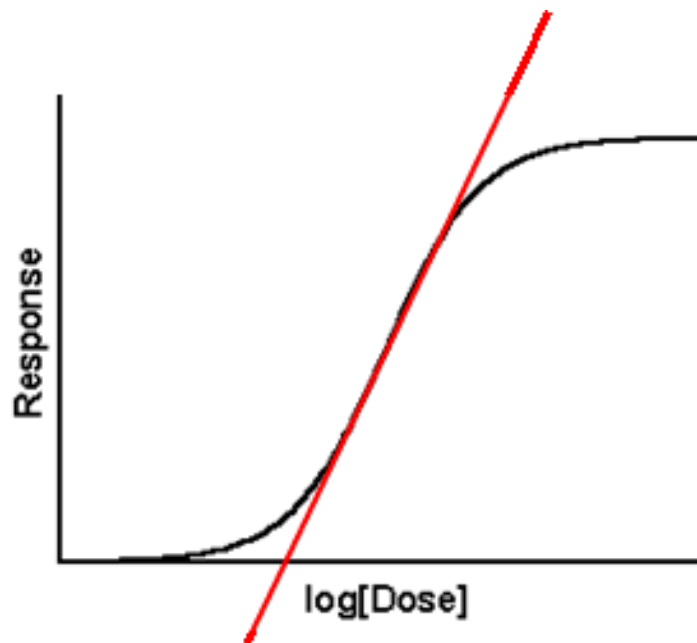
Skutečná data
(normalizovaná odpověď)

Totéž po zlogaritmování
koncentrace zkoumané látky

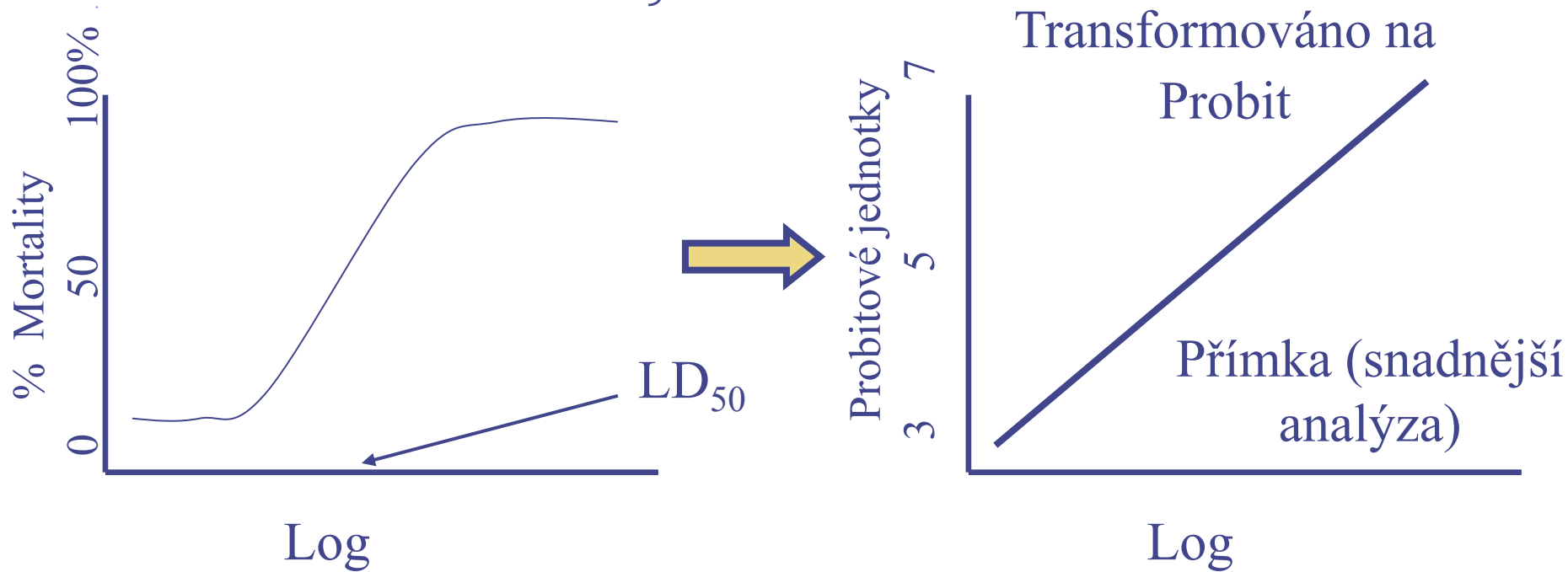
1. Způsob hodnocení -Lineární regrese

- Proložení exponenciálního modelu lineární částí křivky dávka-odpověď v excelu
- jednoduchý ale nepřesný
- Vhodný pro odhad EC_{50} u „hezkých“ křivek

2. Způsob hodnocení –probitová transformace

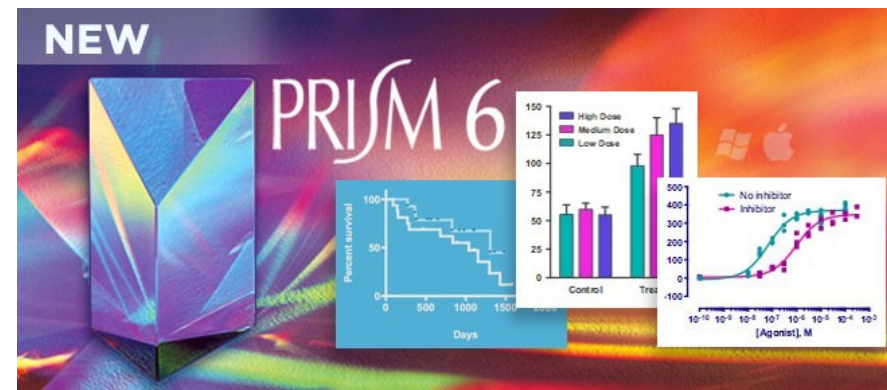
- Probitová transformace linearizuje křivku a umožňuje snazší odhad EC_{50}
- jednoduchý ale ne vždy přesný – vychází z normálního rozložení citlivosti
- Vhodný pro odhad EC_{50} u „hezkých“ křivek

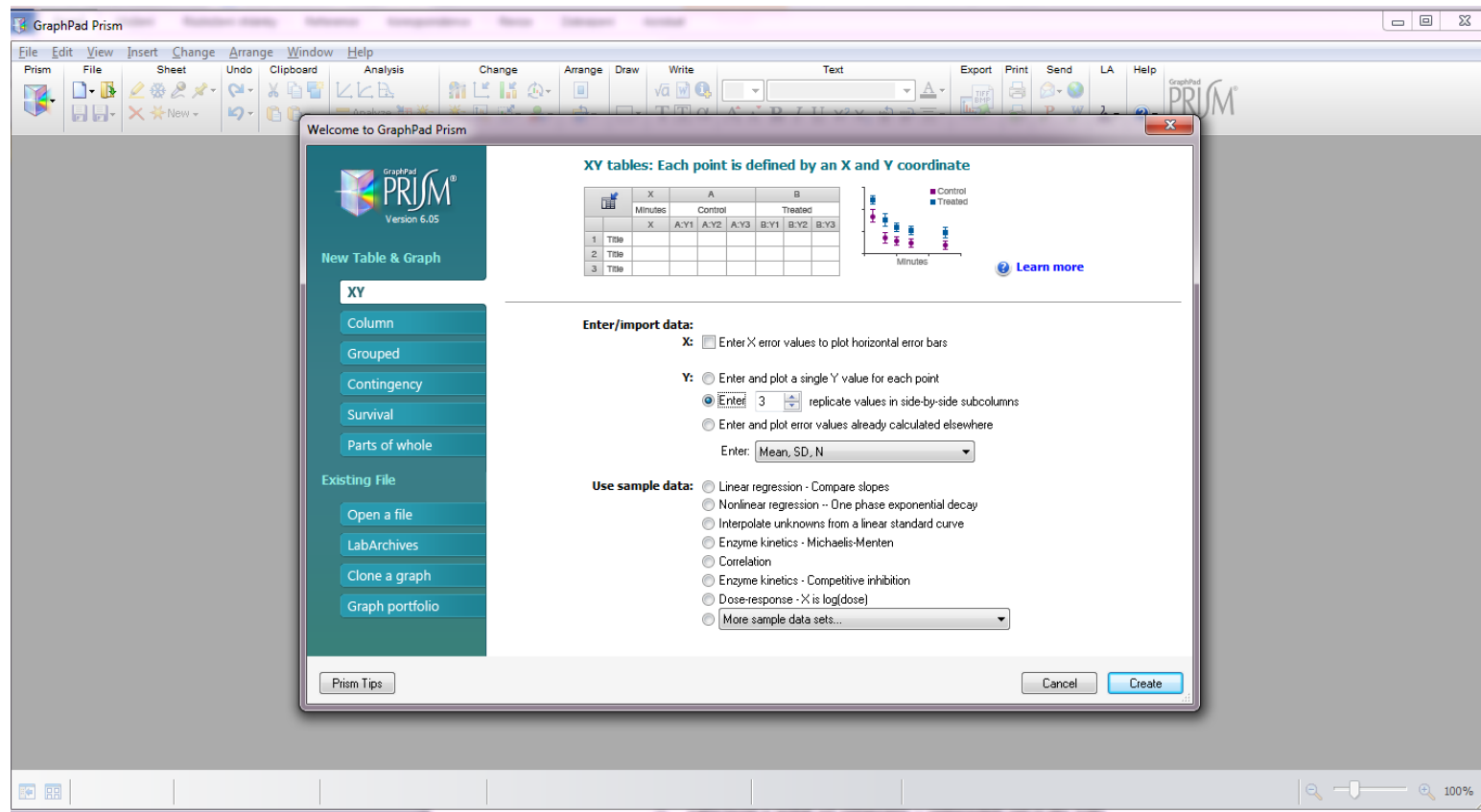
2. Způsob hodnocení – Nelineární regrese (logit)

- – zahrne celou křivku dávka-odpověď, pokryje i okrajové části, je zpravidla lepší/spolehlivější, hlavně pokud počítáme hodnoty blízko okrajových částí křivky (EC_{20} , EC_{80} – pravděpodobnost větší odchylky od linearity)
- Důležité je, jak podrobně je proměřená křivka dávka-odpověď !
- více bodů – lepší regrese
- Je třeba specializovaný nástroj
- GraphPad Prism –
  - Dostupná 30 denní zkušební verze

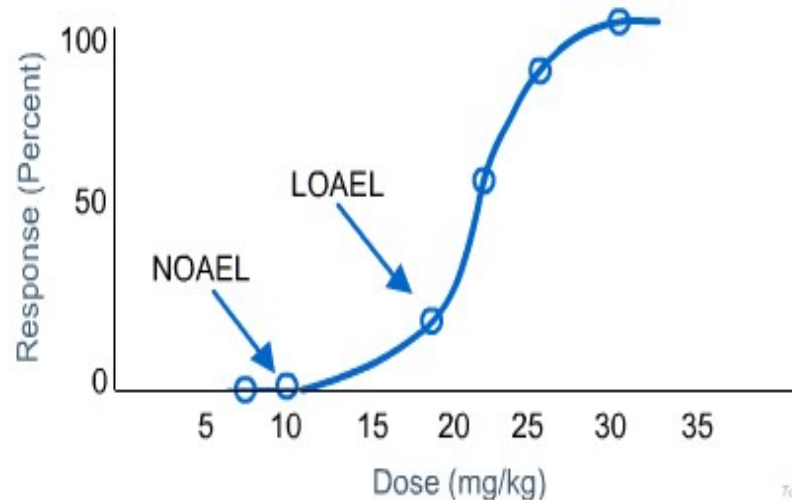
GraphPad Prism –příklad postupu

- Create a new data file
- New Project File
- XY
- Y: Enter 3 replicate values ... (v případě triplikátů)
- Create

No observed adverse effect level (NOAEL)

- Experimentálně získaná hodnota– nejvyšší dávka (koncentrace) bez pozorovaných škodlivých účinků (bez statistické významnosti)
- Lowest observed adverse effect level (LOAEL)
- Nejnižší zkoumaná dávka (koncentrace) vyvolávající škodlivé účinky (statisticky významně)

No observed adverse effect level (NOAEL)

- Hodnocení např. pomocí GraphPad Prism (column analyses)
- Převedení dat o toxicitě do formy sloupců (ordinální data)
- Analýza pomocí one-way ANOVA
  - nutné prerekvizity dat:
    - - nezávislost měření (uvnitř skupin i mezi skupinami)
    - - normalita dat v každé skupině
    - - homogenita rozptylů uvnitř skupin (alespoň přibližná shoda rozptylů uvnitř skupin)
  - ANOVA informuje jen jestli je/není rozdíl mezi daty – neříká mezi kterými sloupci se rozdíl nachází
  - Pro porovnání sloupců je třeba použít post-hoc test např. Dunnettův test